

PUDASJÄRVEN KAUPUNKI

**VUODEN 2024 TALOUSARVION
LAADINTAOHJE
(SISÄLTÄEN SUUNNITELMAVUODET 2025 – 2026)**

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Taloussuunnittelua koskevat säädökset	4
3. Taloussuunnittelun tavoitteet ja periaatteet	5
4. Talousarvion ja -suunnitelman valmistelu ja hyväksyminen	6
4.1. Talousarvioprosessi ja aikataulutus vuoden 2024 talousarvion laatimiselle	6
4.1.1. Määräpäivät	7
4.2. Pudasjärven kaupungin taloudellinen tilanne	7
4.2.1 Talouden sopeuttamistarve	8
4.2.2. Talousarvioraami vuodelle 2024	9
4.2.3. Budjetoitiohjeita ja -linjauksia vuodelle 2024	9
5. Talousarvion ja muiden taloussuunnitelmien sitovuus	13
6. Talousarvion ja –suunnitelman rakenne ja sisältö	14
6.1. Pudasjärven kaupungin talousarvion rakenne	14
6.1.1. Yleisperustelosa	14
6.1.2. Käyttötalousosa	18
6.1.3. Tuloslaskelmaosa	20
6.1.4. Investointiosa	20
6.1.5. Rahoitusosa	20
6.1.6. Taseyksikön talousarvio	22
6.1.7. Tytäryhteisöjen talousarviot	22

1. Johdanto

Kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta säädetään ensisijaisesti kuntalain 110 §:ssä, jonka mukaan: Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Tällä ohjeella kaupunginhallitus ohjeistaa talousarvion- ja suunnitelman laatimisen. Ohjeen antaminen perustuu Pudasjärven kaupungin hallintosäännön 59 §:ään, jonka mukaan: Kaupunginhallitus hyväksyy suunnittelukehykset ja talousarvion laadintaohjeet.

Vuoden 2024 talousarvion laatimisen haastaa poikkeuksellisen suuri kaupungin talouden tasapainottamistarve, jota kuvataan tarkemmin myöhempänä tässä ohjeessa.

Valtionvarainministeriön kesällä 2023 antaman talouskatsauksen yhteenvedossa Suomen taloudesta todetaan seuraavaa:

Suomen talous ei kasva tänä vuonna, kun hintojen ja korkojen nousu vähentää kotitalouksien kulutusta ja investointeja. Ulkomaankaupan nettovaikutus sen sijaan on selvästi positiivinen, kun vienti hieman kasvaa ja tuonti vähenee selvästi. Vuonna 2024 BKT kasvaa 1,4 prosenttia kotitalouksien ostovoiman kohentuessa, kun hintojen nousu hidastuu ja kotitalouksien tulot kasvavat. Vuonna 2025 kasvu nopeutuu 1,9 prosenttiin, kun kulutuksen kasvun lisäksi vihreän siirtymän investoinnit lisäävät kotimaista kysyntää. Työllisyys kasvaa taas ensi vuodesta lähtien ja vuonna 2025 työllisyysaste on 74,6 prosenttia ja työttömyysaste 6,6 prosenttia.

Julkisyhteisöjen alijäämä on 2,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023 ja kasvaa siitä kolmeen prosenttiin vuonna 2025. Alasektoreista suurinta alijäämää tekee valtionhallinto, mutta myös hyvinvointialueet aloittavat toimintansa alijäämäisinä, eikä alijäämä ole pienenevässä ennustejaksolla. Kuntahallinto pysyy koko ennustejakson lähellä tasapainoa, kun taas sosiaaliturvarahastot ovat ylijäämäisiä. Julkinen velkasuhde on alkanut jälleen kasvaa. Valtionhallinnon ja paikallishallinnon yhteenlaskettu mittava alijäämä, väestön ikääntyminen, sekä edelleen kasvavat velanhoitokustannukset pitävät velkasuhteen nousevalla uralla jatkossakin.

2. Taloussuunnittelua koskevat säädökset

Kunnan taloussuunnittelun säädöspohja, yhteys kirjanpitoon, tilinpäätökseen ja taloustietojen raportointiin on esitelty kattavasti Kuntaliiton 2022 antamassa suosituksessa kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta, joka löytyy osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

Talousarvion laatimisessa tulee ottaa huomioon erityisesti seuraavat Pudasjärven kaupungin voimassa olevat säännöt ja ohjeet:

- Pudasjärven kuntastrategia 2022–2030 (VALT 17.06.2021)
- Hallintosääntö (VALT 21.4.2022)
- Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet (VALT 10.2.2014)
- Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje (KH 9.5.2023)
- Pudasjärven kaupungin konserniohje (VALT 7.9.2017)
- Pudasjärven tuulivoimaohjelma (VALT 22.5.2023)
- Poistosuunnitelma (VALT 24.1.2013, KH 15.10.2013)
- Valmius- ja varautumissuunnitelman yleinen osa (KH 23.5.2023)
- Pudasjärven kaupungin projektiohje (KH 22.3.2016)
- Pudasjärven kaupungin hankintaohje (KH 23.6.2021)
- Vuoden 2023 talousarvio muutoksineen

Mikäli asiakirjat ovat keskenään ristiriidassa, noudatetaan ylemmän toimielimen ohjetta ja saman toimielimen hyväksymissä ohjeissa noudatetaan uudempaa kuitenkin niin, että hallintosääntöä tulee noudattaa.

3. Taloussuunnittelun tavoitteet ja periaatteet

Taloussuunnittelun tavoitteet ja periaatteet on kuvattu kattavasti Kuntaliiton 2022 antamassa suosituksessa kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laadimisesta, joka löytyy osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

4. Talousarvion ja -suunnitelman valmistelu ja hyväksyminen

Kunnan talousarvion ja suunnitelman valmistelu ja hyväksyminen on kuvattu yleisellä tasolla Kuntaliiton 2022 antamassa suosituksessa kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta, joka löytyy osoitteesta

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

4.1. Talousarvioprosessi ja aikataulutus vuoden 2024 talousarvion laatimiselle

Pudasjärven kaupungin talousarvioprosessista todetaan hallintosäännön 60 §:ssä:

Kaupungin talousarvioprosessi (alustava aikataulu koskien v. 2024 talousarviota esitetty kursiiivilla):

1. Kaupunginhallitus hyväksyy toiminta-alueiden talousarvion raamin. *elokuu 2023; katsauksia valmistelutilanteeseen ja ohjaavia linjauksia (ainakin investoinnit, merkittävät muutokset palveluntuotannossa ja palveluverkossa huomioiden mahdollisen yhteistoimintamenettelyyn tuomat rajoitteet) elo-lokakuu(marraskuu) 2023*
2. Toiminta-aluejohtaja laatii toiminta-alueensa talousarvioesityksen. *syyskuu 2023; talousarviovalmistelu valiokunnissa elo-syyskuussa 2023; talousarviovalmistelu johtoryhmässä (ainakin investoinnit, merkittävät muutokset palveluntuotannossa ja palveluverkossa huomioiden mahdollisen yhteistoimintamenettelyyn tuomat rajoitteet) elo-syyskuu 2023*
3. Sopimuksin tuotettavat palvelut ja ostopalvelut ovat osa kunnan talousarviota.
4. Toiminta-alueen talousarvioesitys esitellään ja käsitellään syksyn valtuustoseminaarissa. *lokakuu 2023*
5. Kaupunginhallitus/kaupunginjohtaja/hallintojohtaja valmistelevat valtuustoseminaarin jälkeen lopullisen talousarvioesityksen. *marraskuu 2023*
6. Valtuusto päättää lopullisen talousarvion ja sen sitovuuden. *joulukuu 2023*
7. Toiminta-aluejohtajat päättävät toiminta-alueen talousarvion täytäntöönpanosta kaupunginhallituksen talousarvion täytäntöönpano-ohjeiden mukaisesti ja laativat käyttösuunnitelman. *marraskuu 2023*
8. Kaupunginhallitus hyväksyy lopulliset käyttösuunnitelmat *joulukuu 2023*
9. Toiminta-aluejohtajalla on oikeus päättää muutoksista kululajien välillä käyttösuunnitelman puitteissa.

Vuoden 2024 talousarvioprosessi muuttuu aiempiin vuosien verrattuna siten, että käyttösuunnitelmien tulee olla valmiita marraskuun 2023 loppuun mennessä, ja hallitus hyväksyy ne jo joulukuussa 2023 eikä vasta talousarviovuonna. Käytännössä toiminta-alueet laativat talousarvionsa teknisesti käyttösuunnitelman tarkkuudella jo talousarvion laatimisvaiheessa. Näin ollen muutos ei ole merkittävä, vaan tähdentää yksityiskohtaisen taloussuunnittelun merkitystä jo talousarvion laatimisvaiheessa.

Lisäksi aiemmin talousarvion täytäntöönpano-ohjeessa ollutta sisältöä pyritään siirtämään erillisestä täytäntöönpano-ohjeesta osaksi talousarviota.

4.1.1. Määräpäivät

Talousarvioesityksen numero-osa tulee syöttää Opiferus Taloussuunnittelu – järjestelmään viimeistään 30.9.2023.

Talousarviokirjan tekstit, toiminnalliset tavoitteet ja riskienhallinta –esitykset tulee syöttää Opiferus Johdon työpöytä –sovellukseen viimeistään 30.9.2023.

Investointihankkeet tulee tallentaa Opiferus Taloussuunnittelujärjestelmään Investointien suunnittelu –moduuliin viimeistään 30.9.2023.

Käyttösuunnitelman tulee olla valmis viimeistään 30.11.2023.

Henkilöstösuunnitelman tallentaminen ja aikataulu ohjeistetaan henkilöstöpalveluiden toimesta erikseen syksyn aikana.

Sisäisiin eriin ja kehittämisrahaston käyttöön liittyen voi tulla erillistä ohjeistusta syksyn aikana.

Edellä mainittujen toimenpiteiden suorittaja määräytyy yksikköjen sisäisen työnjaon mukaisesti.

4.2. Pudasjärven kaupungin taloudellinen tilanne

Pudasjärven kaupungin tilinpäätökset v. 2021-2022 olivat alijäämäisiä. Kaupunginhalitus on 27.6.2023 § 245 päättänyt esittää valtuustolle talousarvion muuttamisesta siten, että vuoden 2023 ylijäämä 887 252 € pienenee 487 252 euroon. Kaikki lähivuodet vuodesta 2024 alkaen näyttävät voimakkaasti alijäämäisiltä ilman huomattavia talouden sopeuttamistoimenpiteitä.

Korkotaso on noussut merkittävästi ja korkojen arvioidaan jäävän vuosiksi aiempaa korkeammalle tasolle, mikä lisää kaupungin menoja huomattavasti. Toteutunut kunta-alan palkkaratkaisu ja inflaatio lisäävät kaupungin menoja niin ikään. Valtakunnallinen sote-menojen kasvu vuosina 2021-2022 aiheuttaa takautuvan ja pysyvän valtion-osuusleikkauksen. TE2024(2025)-uudistuksen, jossa työllisyyspalvelut siirretään val-

tiolta kunnille, arvioidaan lisäävään Pudasjärven kaupungin menoja. Lisäksi valtiontalouden korjaamiseen liittyvät toimenpiteet tulevat todennäköisesti vähentämään kuntien rahotuista tulevina vuosina.

Tuulivoimatuotannon mahdollisesti kasvava kiinteistöverotulo voi lisätä kaupungin tulorahoitusta merkittävästi vasta arviolta (5)-10 vuoden kuluttua.

Kaupungin taseen edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.2022 oli 2 712 206 €.

Kaupungin lainakanta ja vuokravastuut olivat vuoden lopussa n. 79 M€ (10 372 € / asukas) ja koko konsernin n. 133 M€ (17 556 € / asukas). Pudasjärven kaupunki-konsernin velat ja vuokravastuut asukasta kohden ovat valtakunnallisesti tarkastellen suuret.

4.2.1 Talouden sopeuttamistarve

Kaupungin talouden sopeuttamistarve on huomattava. Toimintakatetta on pystyttävä leikkaamaan ja investointitasoa alentamaan kaupungin talouskehityksen korjaamiseksi.

Toimenpiteet ovat kiireellisiä, ja kaupungin taseeseen kertynyt edellisten tilikausien alijäämä, 31.12.2022 tilanteessa 2 712 206 €, jouduttaneen sopeuttamistoimenpiteitä huolimatta käyttämään suunnitelmakauden 2024-2026 aikana.

Valtuusto on hyväksynyt talouden sopeutusohjelman vuosille 2021-2023 10.12.2020 § 50. Ohjelmalla on sitouduttu 3 056 100 € sopeuttamiseen vuosina 2021-2023. Helmikuun 2023 lopun ennusteen tilanteessa ohjelman mukaisesta sopeutuksesta jäisi toteutumatta 1 396 115 €. Valtuusto päätti 20.4.2023 ja 22.5.2023 sopeutusohjelman muuttamisesta siten, että lisäsäästöjä saadaan:

- käyttötalous	-333 335 €
- investoinnit	-150 000 €
- kehittämisrahaston käyttötarve	- 5000 €

Talouden sopeutusohjelma päättyessä 31.12.2023 talouden sopeuttaminen pyritään tekemään osana talousarvioprosessia erillisen ohjelman sijaan. Monet toimenpiteet edellyttävät yhteistoiminnasta kunnissa annetun lain mukaista yhteistoimintamenetelyä ennen päätöksentekoa.

Mikäli toimintakatetta onnistutaan leikkaamaan v. 2024 n. 5 % eli n. 1,5 M€, voidaan päästä takaisin toimintakатteen tavanomaisemman, maltillisen kasvun tielle vuodesta (2025-)2026 alkaen.

Vuosittaisten investointien taso tulee voida laskea taloudellisesti kestävä tasolle. Mikäli käyttötalouden sopeuttaminen onnistuu ja/tai jos tulorahoitusta lisääntyy esimerkiksi kasvavan kiinteistöverotulon myötä, voi korkeampi investointitaso mahdollistua alkaen (5-)10 vuoden kuluttua.

4.2.2. Talousarvioraami vuodelle 2024

Toimintakateraatit ovat ulkoisia lukuja (ulkoiset tuotot ja kulut).

Talousarviovuoden 2024 ulkoisen toimintakatteen alustava raami on valmisteltu siten, että vuodesta muodostuisi 1 000 000 € alijäämäinen. Suunnitelmavuosien 2025-2026 alustavaksi alijäämäksi on suunniteltu 870 000 € vuodessa.

Alustava investointiraami on suunniteltu taloudellisesti kestäväksi arvioidun investointitason pohjalta ollen -2,2 M € vuodessa vuosina 2024-2026. päättää vuoden 2024 talousarvion alustavaksi investointiraamiksi (nettoinvestoinnit). Mahdollinen tätä korkeampi taso edellyttää kaupungin omaisuuden myymistä.

Vuoden 2024 miljoonan euron alijäämä tarkoittaisi tarvetta leikata ulkoista toimintakattetta 5,4 % eli n. 1,5 M € vuoden 2023 muutetun talousarvion (hallituksen esityksen valtuustolle 27.6.2023 § 245) tasosta. Leikkaus on erittäin suuri ottaen huomioon inflaatio- ja korkotasot.

Raamipäätös on annettava alustavana, koska se edellyttää yhteistoiminnasta kunnissa annetun lain mukaista yhteistoimintamenettelyä ennen päätöksentekoa.

Investointitason laskeminen vuonna 2024 -2,2 M euroon tarkoittaisi tason laskemista vuoden 2023 muutetun talousarvion tasosta 34,2 % ja investointien rajaamista välttämättömiin. Mahdollinen tätä korkeampi taso edellyttää kaupungin omaisuuden myymistä.

4.2.2.1. Alustava toimintakateraaami toiminta-alueittain

Alustava **ulkoisen toimintakatteen** raami toiminta-alueittain vuodelle 2024 (suunnitelmavuodet 2025-2026 suluissa):

hallintotoiminta	-5 122 022 € (-5 296 910, -5 483 539)
kunnan yhteistoiminta	-1 103 571 € (-1 141 252, -1 181 462)
hyvinvointi- ja sivistystoiminta	-14 998 477 € (-15 510 592, -16 057 085)
tekninen ja ympäristötoiminta	-5 197 638 € (-5 375 109, -5 564 493)
YHT.	- 26 421 708 € (-27 323 862, -28 286 578);

Alustava **investointiraami** (nettoinvestoinnit) vuodelle 2024: -2 200 000 € (suunnitelmavuodet 2025-2026 -2 200 000 € vuodessa); mahdollinen tätä korkeampi taso edellyttää kaupungin omaisuuden myymistä.

4.2.3. Budjetointiohjeita ja -linjauksia vuodelle 2024

Henkilöstökulut- ja henkilöstösivukulut

Henkilöstökulujen arvioidaan nousevan kunta-alalla v. 2024 keskimäärin 2,99 %. Pudasjärven kaupungin toimintakatetta on leikattava, eikä henkilöstökulujen kasvu v. 2024 ole mahdollinen. Näin ollen henkilöstökulujen budjetointi ei lähtökohtaisesti onnistu prosentuaalista korotusta käyttämällä. **Henkilöstökulujen ja -henkilöstösivukulujen budjetointi ohjeistetaan erikseen syksyn aikana henkilöstöpalveluiden toimesta.**

Palvelut, aineet, tavarat ym.

Suomen Pankin kesäkuun 2023 talousennusteessa inflaation (yleinen kuluttajahinta-inflaatio) ennakoidaan hidastuvan v. 2024 **1,3 prosenttiin pohjainflaation pysyessä 2,4 prosentissa**. Vuodelle 2025 ennustetaan 1,6 % inflaatiota ja 2 % pohjainflaatiota. Vuoden 2023 inflaatioksi ennustetaan 4,5 %.

Palvelusta, aineesta ja tavarasta riippuen määrärahararpeen voisi arvioida kasvavan v. 2024 v. 2023 toteutuvasta tasosta keskimäärin siis 1,3-2,4 %. Koska Pudasjärven kaupungin toimintakatetta on leikattava, kasvu ei ole lähtökohtaisesti mahdollinen. **Palveluissa, aineissa ja tavaroissa on syytä tarkastella hankintakanavaa, hankittavaa määrää ja palvelusisältöä siten, ettei määrärahararve nouse inflaation mukaisesti, vaan pysyy korkeintaan v. 2023 tasolla.**

Sisäiset palvelut ja vuokrat

Sisäiset palvelut ja vuokrat budjetoidaan keskitetysti.

Arvonlisävero

Tavaroiden ja palvelujen hankintamenot budjetoidaan arvonlisäverottomin hinnoin.

Vyörytyserät

Vyörytettävät menot ja tulot eivät sisälly talousarvion määrärahaan tai tuloarvioon. **Vuoden 2022 tilinpäätöksestä alkaen vain erityisen seurantararpeen tai kustannusten edelleen laskuttamista tekevien yksiköiden (kuten Oulunkaaren ympäristöpalvelut ja Edunvalvonta) osuus ns. yleiskuluista vyörytetään tilinpäätöksessä ko. toiminta-aloille toteutuneiden kustannusten ja laskennallisen jakoperusteen mukaan.** Muutoin vyörytykset toteutetaan tilinpäätöksessä vain palveluluokakohtaisesti tilastojen laatimista varten.

Valmistus omaan käyttöön

Jos käyttötalouden määrärahoihin sisältyy menoja, jotka kohdistetaan edelleen investointeihin, kohdistus merkitään talousarvioehdotuksessa tuloksi tulolajille Valmistus omaan käyttöön.

Käyttötalousmeno vai investointi

Irtaimen omaisuuden määrärahojen budjetoinnin lähtökohtana on toiminta-aluekohtainen raami. Jos hyödyke maksaa (tai koostuu useasta eri komponentista, joiden yhteenlaskettu hankintameno ylittää) 10 000 €, kyseessä on investointi, ja hyödyke merkitään käyttöomaisuuteen ja kirjataan normaalisti poistoina vaikutusai- kanaan kuluksi.

Poistot

Poistot budjetoidaan keskitetysti.

Hankkeet/projektit

Hankkeesta aiheutuvat kaikki menot sisällytetään pääsääntöisesti ao. toiminta-alueen talousarvioon, myös se osuus, joka on tarkoitettu katettavaksi EU:lta tai valtiolta saatavilla avustuksilla (bruttoperiaate). Talousarvioon sisällytetään vain ne hankkeet, joihin on jo saatu myönteinen päätös tai joihin sellainen on saadun ennakkotiedon mukaan odotettavissa.

Kehittämisrahaston käyttö

Kaupungin kaikinpuolisen kehittämisen vauhdittamiseksi ja mm. EU-hankkeiden hyödyntämiseksi ja toteuttamiseksi perustettiin vuonna 1996 Kehittämisrahasto, johon siirretään vuosittain valtuuston päätöksellä tarvittava pääoma. Kehittämisrahaston tarkoituksena on turvata ja edistää Pudasjärven kaupungin alueellista kehitystä sekä turvata, edistää ja vahvistaa elinkeinoelämän kehittymistä ja siihen liittyviä kehittämishankkeita. Rahaston käytöstä päättää kaupunginhallitus valtuuston vuosittain talousarvion yhteydessä päättämän enimmäismäärän ja muiden ehtojen puitteissa.

Vuoden 2024 talousarviossa varaudutaan Kehittämisrahaston varoja käytettäväksi 400 000 € kuntastrategiaa tukeviin kehittämis- ja tukihankkeisiin. **Vuodesta 2024 alkaen kehittämisrahaston talousarviovuodelle suunniteltu enimmäiskäyttö viedään käyttötalousosaan menoina.** Sellainen suunniteltu kehittämisrahaston käyttö, josta on saatu myönteinen kaupunginhallituksen päätös tai johon se on saadun ennakkotiedon mukaan odotettavissa, viedään talousarviossa käytön mukaiselle kustannuspaikalle. Siltä osin, kun todennäköistä käyttöä ei ole mahdollista budjetoida, viedään talousarviovuodelle varatusta kokonaiskäytöstä jäljelle jäävä osuus talousarvion käyttötalousosaan taloushallinnon erillisen ohjeistuksen mukaisesti.) **Kehittämisrahastolla katettavat kustannukset sisältyvät v. 2024 alkaen toiminta-**

alueiden talousarvioraamiin, eikä raamin ylittämistä voi perustella kehittämisrahastosta katettavilla kustannuksilla.

Korkomenot ja sijoitustuotot

Korkotason ennakoidaan pysyvän menneitä lähivuosia korkeammalla tasolla. Useat asiantuntijat ovat ennakoineet korkojen kääntyvän laskuun ensi vuoden aikana. Ennusteisiin liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta.

Kaupungin sijoitusten tuoton arvioidaan palautuvan kohtalaiseksi vuodesta (2023-) 2024 alkaen.

Koska nykyisiin vaihtuvakorkoisiin lainoihin ja vaihtuviin korkoihin sidottuihin huomattaviin kiinteistöleasing-vastuisiin liittyy huomattava korkomenoriski, rahoitusmenot- ja tuotot (yhteensä) on tarkoituksenmukaista arvioida vuodelle 2024 nollassa tasolla, jolloin sijoitustuotot kattavat rahoitusmenot.

Valtionosuudet

Valtionosuuksien kehityksessä on tarkoituksenmukaista varautua suunnitelmavuosien 2025-2026 osalta vain 1 % indeksikorotustasoon varautuen valtiontalouden tasapainottamistoimenpiteisiin.

5. Talousarvion ja muiden taloussuunnitelmien sitovuus

Talousarvion ja muiden taloussuunnitelmien sitovuus yleisellä tasolla on kuvattu yleisellä tasolla Kuntaliiton 2022 antamassa suosituksessa kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta, joka löytyy osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

Pudasjärven kaupungin käyttötalousosan määrärahat ja tuloarviot ovat sitovia (nettositovuus) toiminta-alueilla, jotka ovat seuraavat:

- Hallintotoiminta, vastuuviranhaltija hallintojohtaja
- Sivistys- ja hyvinvointitoiminta, vastuuviranhaltija opetus- ja sivistysjohtaja
- Tekninen toiminta, vastuuviranhaltija tekninen johtaja
- Kaupungin yhteistoiminta, vastuuviranhaltija kaupunginjohtaja lisäksi seuraavasti:
 - Oulunkaaren ympäristöpalvelut (vastuuviranhaltijat ympäristöjohtaja ja hallintojohtaja)
 - Maaseututoimi, Oulun kaupunki (vastuuviranhaltija kaupunginjohtaja)
 - Kuntayhteistyö: OSAO (alijäämän kattaminen), Pohjois-Pohjanmaan liitto, Suomen kuntaliitto ja KT Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat (vastuuviranhaltija kaupunginjohtaja)

Hallintotoimintaan kuuluu toiminnallisesti itsenäisenä yksikkönä Edunvalvonta. Pudasjärven kaupunki tuottaa yleisen edunvalvojan palvelut Pudasjärven ja Taivalkosken alueelle sopimuksen (Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri) nojalla. Edunvalvonta sijoittuu Hallintotoimintaan toiminnallisesti itsenäisenä yksikkönä.

Talous- ja velkaneuvontapalvelut ostetaan Oulun kaupungilta.

Rakennusvalvonnan palveluita myydään Taivalkosken kunnalle.

6. Talousarvion ja –suunnitelman rakenne ja sisältö

Kunnan talousarvion ja -suunnitelman rakenne ja sisältö on kuvattu yleisellä tasolla Kuntaliiton 2022 antamassa suosituksessa kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta, joka löytyy osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

6.1. Pudasjärven kaupungin talousarvion rakenne

Vuoden 2024 Pudasjärven kaupungin talousarviossa- ja suunnitelmassa noudatetaan pääpiirteittäin seuraavien kappaleiden mukaista rakennetta. Niiltä osin kuin osista ei ole erityistä ohjeistettavaa, seuraavassa on esitetty vain kappaleen nimi. Tarvittaessa ohjeistusta löytyy edellä viitatussa Kuntaliiton suosituksesta kunnan ja kuntayhtymän talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta.

6.1.1. Yleisperustelosa

6.1.1.1. Kaupunginjohtajan katsaus

6.1.1.2. Kuntastrategia

Kuntastrategiassa päätetään kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista (KuntaL 37 §). Talousarvio ja -suunnitelma tulee laatia niin, että ne toteuttavat kuntastrategiaa (KuntaL 110 §). Tästä syystä talousarviossa esitetään kuntastrategiassa asetetut tavoitteet ja erityisesti kyseiselle talousarviovuodelle asetetut välitavoitteet. Kuntastrategian yhteydessä tai muualla yleisperusteluissa voidaan esittää tarpeellisessa laajuudessa kuntastrategiaa toteuttavien asiakirjojen kuten palvelusuunnitelmien, henkilöstö-, elinkeino-, ympäristö- ja omistajapolitiikkojen ja muiden keskeisten ohjelmien sisältö.

6.1.1.3. Toimintaympäristön ja taloudellinen kehitys

Talousarvion ja -suunnitelman yleisperusteluissa esitetään suunnitelmien yleiset perusteet. Yleisiä perusteita tarkastellaan kansantalouden, kuntatalouden sekä alueellisen ja oman kunnan kehityksen näkökulmista. Yleisperusteluissa käsiteltäviä asiakokonaisuuksia ovat muun muassa väestökehitys, työllisyystilanne, asuntojen rakenta-

mistarve, suunnittelukaudelle ajoittuvat alueelliset kehittämishankkeet sekä elinkeinotoiminnan kehitys sekä alueellisesti että omassa kunnassa. Kuntia koskeva uusi lainsäädäntö tai lainsäädäntömuutokset ovat tärkeitä yleisperusteluissa esiintuvia seikkoja. Mainittujen asioiden lisäksi on yleisperusteluissa tarpeen esittää muutokset ja kehittämistarpeet kuntien yhteistoiminnassa, kunnan ja kuntakonsernin hallinnossa ja organisaatiossa, henkilöstöpolitiikassa sekä ympäristöasioissa. Talousarviossa voidaan antaa myös tiedot siitä, miten kunta huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta sekä ihmisoikeusasioista ja miten asiat on huomioitu talousarviossa. Kehitysarvioiden yhteydessä tulee kuvata myös niihin liittyviä epävarmuustekijöitä.

6.1.1.4. Riskienhallinta

Pudasjärven kaupungin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen mukaan:

Kaupunginhallituksen alaisten toimintojen ja konserniyhteisöjen tulee talousarvion laadinnan yhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. // Merkittävimmät riskit kuvataan talousarviossa ja niistä raportoidaan osana talousarvio- ja tilinpäätösprosesseja.

Pudasjärven kaupungin valmiussuunnitelman yleisen osan mukaan:

Pudasjärven kaupungilla merkittävien riskien arviointi toteutetaan vuosittain osana talousarvio- ja tilinpäätösprosessia. // Varautumiseen liittyvät hankinnat sisällytetään vuosittain talousarvioon.

Talousarviokirjan laatimisprosessissa merkittävimpien riskien arviointi on määritetty pakolliseksi talousdokumenttijärjestelmässä, jossa laatijaa on ohjeistetaan seuraavasti:

Arvioitavat riskit 1-11 perustuvat kaupungin valmiussuunnitelman yleiseen osaan ja riskit 12-19 sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeeseen. Mikäli riski koskettaa toimintaanne vain teoreettisesti, voidaan se jättää arvioimatta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää toiminnan kannalta merkittävimpien riskien arviointiin. Arvioinnissa ei tule esittää salassa pidettävää tietoa tai henkilötietoja. Yksikkö voi luoda lisäksi omia riskejä, mutta ensisijaisesti arviointi on tarkoituksenmukaista tehdä esitettyjen riskien/uhkamallisen sisällä.

Arvioitavat riskit

1. Sähkönjakelun laaja häiriö (Operatiiviset: Toiminta ja prosessit)
2. Tieto- ja viestiliikenneverkonjärjestelmien laaja häiriö (esim. kyber- ja/tai hybridihyökkäykset) (Operatiiviset: ICT)
3. Vedenjakelun ja jätevesihuollon vakava häiriö (Operatiiviset: Toiminta ja prosessit)

4. Sään ääri-ilmiö (esim. myrskyt, tykkylumi, helle) (Vahingolliset: Onnettomuudet ja vahingot)
5. Vesistö- tai jääpatotulva (Vahingolliset: Onnettomuudet ja vahingot)
6. Tulipalo kriittisessä kohteessa (Vahingolliset: Onnettomuudet ja vahingot)
7. Laaja-alainen epidemia tai pandemia (Vahingolliset: Palveluiden turvallisuus)
8. Suuri metsäpalo (Vahingolliset: Onnettomuudet ja vahingot)
9. Polttoaineiden saannin vakava häiriö (Operatiiviset: Toiminta ja prosessit)
10. Päivittäistavaruollon vakava häiriö (Operatiiviset: Toiminta ja prosessit)
11. Henkilöjoukkoon kohdistuva vakava väkivallan teko (esim. kouluväkivalta) (Vahingolliset: Palveluiden turvallisuus)
12. Toimivaltaan, päätöksentekoprosessiin, julkisuuteen ja salassapitoon sekä esteellisyyteen liittyvät riskit (Sisäinen valvonta: Muu sisäisen valvonnan kohde)
13. Talousarvioon ja toimintasuunnitelmaan sekä raportointiin liittyvät riskit (Taloudelliset: Menojen hallinta)
14. Myyntilaskutukseen ja perintään sekä saamisten oikeellisuuden valvontaan liittyvät riskit (Taloudelliset: Tulojen hallinta)
15. Hankintoihin, tositteiden hyväksymiseen, omaisuuden hoitoon ja vakuuttamiseen liittyvät riskit (Taloudelliset: Omaisuudet hallinta)
16. Henkilöstöön liittyvät riskit (Vahingolliset: Henkilöstö)
17. Tiedonhallintaan ja tietohallintoon liittyvät riskit (Operatiiviset: ICT)
18. Ketjutettuihin toimintoihin ja ulkopuoliseen palveluntuotantoon liittyvät riskit (Operatiiviset: Vastuut)
19. Rahatoimeen liittyvät riskit (Taloudelliset: Rahoitus) (Koskee vain hallintotoimintaa.)

6.1.1.5. Kuntakonsernin toiminta ja talous

Kuntalaki korostaa kunnan ja konsernin ohjaamista kokonaisuutena. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet ja talousarviossa tulee ottaa myös huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. (Kuntalaki 110 §)

Tällöin tarkoituksena on esittää omana kokonaisuutena kuntakonsernin kannalta olennaisia tulevia tapahtumia, vastuita ja velkoja, kuten:

- erilaiset konsernijärjestelyt ja konsernirakenteen muutokset
- määräämisvallan hankkiminen konsernin ulkopuolisessa yhtiössä
- merkittävät muutokset mainittujen yhteisöjen liiketoiminnassa ja toimialassa
- merkittävät tytäryhteisön investoinnit tai lainat
- tytäryhteisöille annettavat takaukset tai mahdolliset realisoituvat takausvastuut
- merkittävät leasing- tms. vastuut, jotka liittyvät esimerkiksi investointeihin
- muista merkittävistä sitoumuksista konsernijohtoon tarkemmin määrittelemällä tavalla
- tytäryhteisöjen toimintaan liittyvistä olennaisista riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Erityisesti em. seikkojen taloudelliset vaikutukset tulisi tuoda talousarviossa ja -suunnitelmassa esiin. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole laatia konsernin talousarviota. Sen sijaan kunnan talousarvion liitteenä voi olla keskeisimpien tytäryhteisöjen talousarviot.

Kuntalaki edellyttää, että talousarviossa asetetaan tavoitteita kuntakonsernille. Valtuusto asettaa tavoitteet kuntakonsernissa samaan tapaan kuin se määrittelee ne kunnassa. Tavoitteilla ohjataan konsernijohtoa, kuntaa eri yhteisöissä edustavia henkilöitä sekä tytäryhteisöjä. Konsernijohdolle asetettavat tavoitteet voivat koskea tytäryhteisöjen valvontaa ja raportointia sekä keskitettyjen konsernitoimintojen järjestämistä. Keskitetyt toiminnot voivat koskea muun muassa konserniyhteisöjen hankintoja, rahoitusta ja riskienhallintaa sekä tukipalveluja. Lisäksi konsernijohdolle tulee asettaa konsernin asemaa sekä konsernin tulorahoituksen riittävyyttä ja rahoitusasemaa koskevat tavoitteet.

Valtuuston tulee ohjata asettamillaan tavoitteilla myös tytäryhteisöjä niiden omassa tavoitteenasettelussa. Valtuuston ohjaus ei kuitenkaan sido oikeudellisesti tytäryhteisöjä. Tavoiteasettelu tässä tarkoituksessa on luonteeltaan välillistä, pääomistajan tahdon esiintuomista. Valtuuston tavoiteasettelu voi koskea tytäryhteisön asemaa, toiminnan laajuutta ja toimintaedellytyksiä (mm. investoinnit) tai palvelun laatua, hinnoitteluperiaatteita taikka pääoman tuottovaatimuksia. Tytäryhteisölle asetettavat tavoitteet tulee pääsääntöisesti ottaa kunnan ja kuntayhtymän voimassa olevaan talousarvioon ja -suunnitelmaan.

Valtuusto asettaa talousarviossa tytäryhteisöille toiminnan ja talouden tavoitteita, jotka on johdettu kuntastrategiasta ja siihen liittyvästä omistajapolitiikasta sekä yhteisön liiketoiminnasta. Konsernijohton on suositeltavaa neuvotella tytäryhteisöjen kanssa asetettavista tavoitteista ennen niiden lopullista hyväksymistä tai kuten konserniohjeessa on mahdollisesti sovittu. Yhteistyön tuloksena asetetuilla tavoitteilla pyritään varmistamaan, että tytäryhteisöjen toiminta on kuntakonsernin kokonaisedun mukaista ja tytäryhteisöjen taloussuunnitelmat perustuvat valtuuston niille asettamiin tavoitteisiin. Käytännöistä ja suunnittelumalleista päättää kuitenkin yhteisön hallitus.

Pudasjärven kaupungin valmius- ja varautumissuunnitelman yleisen osan mukaan:

Konserniyhteisöjen tulee talousarvion laadinnan yhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi.

Talousarviokirjan laatimisprosessissa merkittävimpien riskien arviointi on määritetty pakolliseksi konserniyhtiöille kaupungin oman toiminnan tavoin (ks. edellä).

6.1.1.6. Alijäämän kattamista koskevat toimenpiteet

Pudasjärven kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa katettavaa alijäämää.

6.1.1.7. Talousarvion rakenne, sitovuus ja seuranta sekä tilivelvolliset

Talousarvion tehtävärakennetta sekä tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden sitovuutta ja muuta talousarvion laadintaa ja täytäntöönpanoa sekä seurantaan koskeva ohjeistus voidaan sijoittaa omaksi luvukseksi talousarviossa tai yleisperusteluihin. Talousarviossa on suositeltavaa esittää kunnan määrittelemät tilivelvolliset. Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat hallituksen, lautakuntien sekä niiden jaostojen jäsenet sekä tehtäväalueiden johtavat viranhaltijat. Kuntalaki ei vaadi tilivelvollisten viranhaltijoiden yksityiskohtaista määrittelemistä ennakolta. Tilivelvollisten ja muiden vastuullisten kannalta on kuitenkin selkeämpää, jos he tietävät, keitä vastuuvapauslausuma koskee. Viime kädessä kunnan vastuunalaisella tilintarkastajalla on kuitenkin harkintavalta tilivelvollisen määrittelemisessä. Tilivelvolliset voidaan esittää talousarviossa yleisperusteluissa, käyttötalousosassa tai liitteessä.

6.1.2. Käyttötalousosa

6.1.2.1. Palvelusuunnitelma eli toiminnan kuvaus ja toiminnalliset tavoitteet

Käytössä on bruttobudjetointi.

Käyttötalousosassa suositetaan esitettävän tehtäväalueen palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelmassa esitetään kuntalaisten hyvinvointia koskevat tavoitteet ao. tehtäväalueella. Palvelusuunnitelma voidaan esittää koottuna tehtäväalueen käyttötalousosan alussa tai purkaa se esitettäväksi kunkin tehtävän käyttötalousosan alussa.

Palvelusuunnitelma voi olla käytännössä tarkoittaa myös toiminnan kuvausta ja yhteisessä toiminnassa talousarviovuodelle asetettavia **valtuustotason toiminnallisia tavoitteita kuntalaisiin/asiakkaisiin nähden**. Toiminta kuvataan tiiviisti siten, että toimintaa tuntematon lukija saa kuvan toiminnasta.

Valtuuston tehtävälle asettamat tavoitteet ovat ensisijaisesti vaikuttavuustavoitteita, joissa näkökulmana on palvelun vaikutus asiakkaaseen. Vaikuttavuustavoitteet määrittävät joko palvelun aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun laatua, jota arvioidaan sen saatavuutena, riittävyytenä, kohdentuvuutena tai asiakas-tyytyväisyytenä. (Valtuusto voi hyväksyä sitovina tavoitteina myös palvelu- tai tuotantotavoitteita tärkeissä toiminnan kehittämistä, tuloksellisuuden parantamista tai henkilöstöpolitiikkaa koskevissa asioissa.)

Vuodesta 2024 alkaen kaikkien toiminnallisten tavoitteiden tulee olla mitattavia. Tavoitteeksi ei siten aseteta esimerkiksi: ”Järjestelmän X käytöstä pyritään siirtymään uuden järjestelmän Y-käyttöön, joka on suoraan kuntalaisten käytettävissä kunnan verkkosivujen kautta.” Sen sijaan voidaan käyttää: ”Järjestelmän X käyttö on korvattu järjestelmällä Y, jota kuntalaiset voivat käyttää kunnan verkkosivujen kautta, vuoden loppuun mennessä.”

Kuntalain 14 § ja 110.2 § mukaan talousarvioon otetaan lähtökohtaisesti valtuuston hyväksymät tavoitteet. Kuntien talousarviokäytäntö on kuitenkin yleisesti muotoutunut siihen suuntaan, että tehtävän käyttötalousosan tavoiteasettelu on tätä laajempi. Toisin sanoen talousarviossa esitetään perustelutietona tavoitteita, joiden ei katsota olevan valtuustoon nähden sitovia. Laajempaa tavoiteasettelua puoltaa se, että lautakunnan toimivaltaan kuuluvilla tavoitteilla saattaa olla merkittävä informaatioarvo myös valtuuston tavoitteista päättämisessä.

Vuodesta 2024 alkaen kaikista tavoitteista tulee käydä ilmi, mikäli ne eivät ole valtuustoon nähden sitovia. Mikäli kokonaisuutena arvioiden vähäisille asioille halutaan asettaa toiminnallisia tavoitteita, tulee niihin tehdä merkintä ”ei sitova”.

Huomiota tavoiteasettelussa tulee kiinnittää siihen, etteivät tehtäväkohtaiset tavoitteet ole ristiriidassa koko kuntaa koskevien tavoitteiden kanssa tai että eri tehtävien tavoitteet eivät ole ristiriidassa keskenään. Tavoitteiden tai tavoitekokonaisuuksien tulee myös olla oleellisia tehtävän perustoiminnan kannalta.

6.1.2.2. Käyttötalouden perustelut

Perusteluissa selvitetään tarkemmin palvelutarpeisiin, tavoitteiden asettamiseen sekä niiden saavuttamiseen liittyviä haasteita ja epävarmuustekijöitä. Perusteluissa tehdään lisäksi selkoa toiminnan painopisteistä ja kehittämistarpeista sekä arvioidaan muun muassa henkilöressurssien, toimitilojen ja muiden tuotannontekijöiden voimavarojen riittävyttä.

Tämä tehdään yksiköittäin vastaamalla talousarviopohjan kysymykseen:

Erityistä tai muutoksia toiminnassa talousarviovuonna sekä arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

6.1.2.3. Käyttötalouden määrärahat ja tuloarviot

6.1.2.4. Tulojen ja menojen budjetointi lajeittain

6.1.3. Tuloslaskelmaosa

6.1.3.1. Tuloslaskelmaosassa budjetoitavat erät

6.1.3.2. Tuloslaskelmaosan tavoitteet ja tunnusluvut

Tuloslaskelmaosan yhteydessä esitetään tulo-rahoituksen riittävyyttä koskevat tavoitteet ja niiden saavuttamista mittaavat tunnusluvut:

- Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista
- Vuosikate prosenttia poistoista
- Vuosikate euroa/asukas

Tunnusluvun asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää. Pitkän aikavälin tulo-rahoituksen tavoitearvon tulisi olla vähintään 300–400 €/asukas.

6.1.3.3. Tuloslaskelmaosan vertailutiedot

Talousarvio ja -suunnitelmavuosia koskevien saraketietojen lisäksi tuloslaskelmaosassa esitetään kuluvan vuoden talousarvion ja sitä edeltävän vuoden vastaavat tuloslaskelmaosat. Kaikkien vuosien tiedot esitetään talousarvion sitovuustarkastelun mukaisesti mukaan lukien sisäiset tulot ja menot.

6.1.4. Investointiosa

Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot. Investointiosassa tai sen perusteluissa määritellään valtuustoon nähden sitova taso.

6.1.5. Rahoitusosa

6.1.5.1. Rahoituslaskelmaosassa budjetoitavat erät

Rahoituksen rahavirtaan budjetoidaan antolainojen, lainakannan ja oman pääoman muutokset. Kaikki rahoituksen rahavirran erät ovat määrärahoja tai tuloarvioita, jotka tulee rahoitusosassa esittää valtuustoon nähden sitovina brutto- tai nettomääräisinä kokonaisuuksina. Antolainauksen muutokset -erä on sitova valtuustoon nähden kokonaiseränä tai eriteltynä. Lainakannan muutokset -erä on sitova valtuustoon nähden kokonaiseränä tai eriteltynä.

6.1.5.2. Rahoitusosan tavoitteet ja tunnusluvut

Rahoitusosan yhteydessä esitetään toiminnan ja investointien rahoitusta koskevat tavoitteet ja niiden saavuttamista mittaavat tunnusluvut. Toiminnan ja investointien rahoitusta tilikauden aikana tarkastellaan rahoituslaskelman, sen välitulosten ja niistä laskettavien tunnuslukujen avulla.

Investointien omarahoitusosuus -tavoite Toiminnan ja investointien rahoitukselle on osoitettava tavoite. Se voi esimerkiksi olla laadullinen tavoite, korjausvelkaan liittyvä tavoite tai jokin tavoite tulorahoitukselle. Investointien omarahoitusosuus -tavoite on perusteltua asettaa sitovaksi valtuustoon nähden suunnittelukaudeksi. Investoinnin omarahoitusosuus -tavoitteen toteutuminen on osoitettavissa rahoitusosan Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen kertymän avulla. Kertymän kehitystä tarkastellaan vuosittain lähtien talousarvion laadintavuotta edeltävän tilinpäätösvouden Toiminnan ja investointien rahavirrasta, johon lisätään tai josta vähennetään arvioidut vuosittaiset rahavirrat. Suunnittelukauden lopussa kertymän tulisi olla vähintään 0 tai positiivinen, jos tavoitteena on rahoittaa investoinnit kokonaan omarahoituksella. Tavoite toteutuisi viiden vuoden tarkastelujaksolla 201X-2 – 201X+2. Jos mainittuihin vuosiin sisältyy määrältään poikkeuksellisia kertaluonteisia tuloja tai menoja taikka tavanomaista suurempia investointeja, on kertymäkautta perusteltua pidentää. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Lainanhoitokykyä (lainanhoitokate / laskennallinen lainanhoitokate) koskevaksi sitovaksi tavoitteeksi on perusteltua asettaa, että kunnan normaali tulorahoitus ilman satunnaiseriä on olennaisesti lainanhoitomenoja suurempi.

6.1.5.3. Tuloslaskelma- ja investointiosan sekä taseyksikön rahoitusosan yhdistely kunnan rahoitusosaan

6.1.6. Taseyksikön talousarvio

Pudasjärven kaupungilla on yksi erillinen taseyksikkö: Syötteen vesi- ja viemärlaitos.

6.1.7. Tytäryhteisöjen talousarviot

Kaupungin tytäryhteisöjä ovat:

Pudasjärven Vuokratalot Oy

Kairan Kuitu Oy

Pudasjärven Kyläverkot Oy

Pudasjärven Lämpö Oy

Pudasjärven Kehitys Oy

Kiinteistö Oy Pudasjärven Hirsikunnas

Kiinteistö Oy Pudasjärven Teurastamo

Keskinäinen Kiinteistö Oy Harjus

Tytäryhteisöt tallentavat osaksi kaupungin talousarviokirjaa talousarvioistaan johdetut seuraavat talousarvotiedot:

- Toiminnan kuvaus
- Toiminnalliset tavoitteet, ks. kappale 6.1.2.1. Palvelusuunnitelma eli toiminnan kuvaus ja toiminnalliset tavoitteet
- Tuloarviot ja määrärahat

- Erityistä tai muutoksia toiminnassa talousarviovuonna ja arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä
- Merkittävimpien riskien arviointi, ks. kappaleet 6.1.1.4. Kuntakonsernin toiminta ja ohjaus ja 6.1.1.5. Riskienhallinta.